

2024-10-30 Nr. NV-2874

IŠTATYMŲ PROJEKTAI Nr.: TAP-24-1149(4) TAIS-24-5265(6)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS VALSTYBINĖS KONTROLĖS IŠTATYMO (toliau – AAVKĮ) NR. IX-1005 PAKEITIMO IŠTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO (toliau – ANK) 251 ¹ , 317, 318, 426, 505, 589, 604 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 521 ¹ STRAIPSNIU IŠTATYMO PROJEKTŲ		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne	Aplinkos ministerija	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2024-10-15 2024-10-29	Pasirenkama ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Ištatymų projektai grindžiami siekiu užtikrinti veiksmingesnę aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą, tinkamą subsidiarumo principo įgyvendinimą suteikiant daugiau galimybių teisinius santykius reguliuoti aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą atliekančiam *Aplinkos apsaugos departamentui* (AAD). Inicijuotomis pataisomis siekiama įgyvendinti valstybinio reguliavimo srityse įgyvendintus pokyčius: Viešojo administravimo įstatymo pakeitimus transformuojant valstybinės kontrolės institucijas į valstybinę priežiūrą vykdančias, konsultavimo ir metodinės pagalbos pirmenybę atliekant ūkio subjektų veiklos patikrinimus, socialinės apsaugos srities teisės aktų pakeitimus („darbingumo“ instituto keitimas „dalyvumu“ ir kt.), Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimus.

Efektyvesnės aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros įtvirtinimą paskatino viešoje erdvėje plačiai nuskambėję nelegalių atliekų sąvartynų formavimo, nepavojingų, pavojingų atliekų surinkimo, vežimo, kaupimo, laidojimo ir kiti atvejai (pvz., 2003 m. atliktas tyrimas siekiant nustatyti nelegalaus atliekų surinkimo, vežimo ir laidojimo Juodžių karjere (Vilniaus rajonas) schemą, 2024 m. pradžioje fiksuotas nelegalus sąvartynas netoli Asvejos ežero, veikęs ne vieną dešimtmetį), kurie atskleidė aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės trūkumus tiek reglamentavimo, tik praktinio taikymo srityse – aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai neretai pavėluotai fiksuoja teršimo faktus (vėliau nustatoma, kad aplinkos teršimas vyksta ne vienus metus), net jei ir fiksuoja, tačiau nustatyti kaltus asmenis, iširti ir įrodyti draudžiamą veiką sudėtinga, nes nepakanka įrodymų (trūksta techninių priemonių, nepakanka teisių pareigūnams vykdant pažeidimų prevenciją ir įgyvendinant funkcijas, nustatytas įstatymuose (pvz., tikrinant dokumentus, renkant įrodymus, norint patekti į privačią teritoriją). Šie atvejai ir galimos jų atsiradimo, ilgo neatskleidimo priežastys analizuoti Seimo Aplinkos apsaugos komitete, kuris atsakingoms institucijoms suformulavo pavedimus (2023-03-22 posėdžio protokolo Nr. 107-P-8), kurie, anot AM, būtų įgyvendinami ir teikiamais įstatymų projektais. Atsižvelgiant į tai, kad pavedimai apėmė platų spektrą priemonių, galimus ne vieno įstatymo pakeitimus, jie vykdyti etapais, prioriteto tvarka, tuo pačiu lygiagrečiai keičiant ir AAD vykdomą praktiką, t. y. pastaraisiais metais inicijuoti atitinkami veiksmai praktinio įgyvendinimo lygmenyje efektyvinant AAD veiklą, atlikti teisinio reguliavimo pokyčiai (pvz., priimti Baudžiamojo kodekso, Aplinkos apsaugos įstatymo pakeitimai). Nepaisant jau atliktų pokyčių AAD veikloje, atsižvelgiant į tai, kad AAD veiklos pagrindai, principai, veiklos kryptys ir AAD pareigūnų įgaliojimų ribos apibrėžtos AAVKĮ, taip pat atsižvelgiant į galiojančią viešosios teisės subjektų kompetencijos apibrėžtumo principą, buvo nustatytas poreikis atnaujinti, aktualizuoti AAVKĮ įtvirtintą teisinį reguliavimą.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Numatoma, kad priėmus įstatymus bus užtikrintas efektyvesnis aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros vykdymas, AAD veiklą orientuojant į aktyvią prevenciją, visuomenės, ūkio subjektų švietimą, efektyvų rizikų vertinimą, planinių patikrinimų skaičiaus didinimą, reagavimo į gautus pranešimus sistemos racionalizavimą. Tikimasi, jog privalomieji nurodymai bus vykdomi (neigiamas poveikis aplinkai bus pašalintas) greičiau juos prilyginus vykdomajam dokumentui (bus išvengta ilgai trunkančių teisminių procesų). Įgyvendinant subsidiarumo principą, bus perskirstyti įgaliojimai tarp institucijų (AM ir AAD), taip užtikrinant sklandų, operatyvų sprendimų priėmimą

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

ir veiklos vykdymą. Sustiprėjus aplinkos apsaugos valstybinei priežiūrai, tikimasi ir sumažėjusio aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų skaičiaus.

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės. AM pažymi, kad numatomais teisinio reguliavimo pokyčiais didesnio pareigūnų skaičiaus AAD poreikis šiame etape neidentifikuotas. Siekiama optimizuoti AAD funkcijas ir jų vykdymą (skaitmenizacija), taip pat užpildyti esamus neužimtus etatus.

AAVKĮ pakeitimo projektu siūloma:

- tikslinti aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūros* apimtį – įtraukiant pažeidimo neigiamų pasekmių aplinkai pašalinimo užtikrinimą, taip užtikrinant rizikų aplinkai valdymą.
- atsisakyti nebeaktualios kategorijos „kontrolė“, kaip priežiūros institucijos atliekamų veiksmų įvardinimo, naudoti Viešojo administravimo įstatyme įtvirtintą „*priežiūros*“ sąvoką. Papildomas ne tik „aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūra*“ sąvokos turinys, bet ir atnaujinamos šios sąvokos: „aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūros* pareigūnai“, „kontrolinis pirkimas“, „privati teritorija“. Įtraukiamos naujos sąvokos: „prievarta“, „psichinė prievarta“, „specialiosios priemonės“, „reidas“.
- įtvirtinti aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūros* principus: prevencijos, atsakomybės neišvengiamumo, sprendimų priėmimo savarankiškumo ir pareigūnų asmeninės atsakomybės už priimtus sprendimus.
- įgyvendinti Viešojo administravimo įstatyme įtvirtintą subsidiarumo principą ir atsisakyti nebūdingų AM, kaip aukštesnio viešojo administravimo subjekto, funkcijų. Suteikti sprendimų priėmimo teisę priežiūrą vykdančiam subjektui – numatyti, kad ne politikos formavimo lygmens sprendimai priimami, teisės aktai tvirtinami AAD direktoriaus, o ne aplinkos ministro.
- atsisakyti aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūnų įgaliojimų suteikimo AM tarnautojams, taip pat siaurinti AM vykdytinos aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros kontrolės apimtį. AM vykdytų aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūros* kontrolę ir ministerijos tarnautojams aplinkos apsaugos valstybinės *priežiūros* pareigūno statusas nebūtų suteikiamas.
- atsisakyti konkretaus subjekto, atliekančio aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą įvardijimo nurodant, kad aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą Lietuvos Respublikoje atlieka Vyriausybės įgaliota institucija. Patikslinti aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros institucijos funkcijas.
- užtikrinti efektyvesnę aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą, be kita ko, stiprinant aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūnų galias, spartinant aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros procedūras.
- atsižvelgiant į praktikoje išryškėjusius reglamentavimo trūkumus ir veikų specifiką, suteikti teisę aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūnams: prevenciškai vykdyti teritorijų apžiūrą; įeiti į privačias teritorijas ir jose esančius objektus, (įskaitant statinius, įrenginius, patalpas, išskyrus fizinių asmenų gyvenamąsias patalpas) šalinant patekimą ribojančias fizines kliūtis; platesne apimtimi tikrinti dokumentų, daiktų, vykdomos veiklos atitiktį aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojantiems teisės aktų reikalavimams; naudoti psichinę, fizinę prievartą platesniam pareigūnų ratui.
- įtvirtinti aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros prioritetus – prevencinę veiklą, ūkio subjektų, kitų fizinių, juridinių asmenų konsultavimą, metodinės pagalbos teikimą. Įstatymo lygiu įtvirtinti vieną iš prevencijos aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje stiprinimo priemonių – reidus (priežiūros funkcijos įgyvendinimo formą, kai nėra konkretaus subjekto ar pažeidimo). Nustatyti, kad AAD direktorius tvirtina parengtus ūkio subjektų patikrinimų planų sudarymo kriterijus, planinių ir neplaninių patikrinimų tvarką ir trukmę įtvirtinančias taisykles, tikrinamų asmenų atrankos kriterijus įtvirtinančias taisykles, patikrinimą įforminančių dokumentų formas ir jų pildymo reikalavimus. Numatyti, kad kitų asmenų patikrinimų planų sudarymo kriterijus, planinių ir neplaninių patikrinimų tvarką ir trukmę įtvirtinančias taisykles, tikrinamų asmenų atrankos kriterijus įtvirtinančias taisykles taip pat nustato AAD direktorius. Panaikinti nuostatą, kad asmenų veiklos patikrinimą atlikti ir poveikio priemonės jam taikyti leidžiama tam pačiam aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės (priežiūros) pareigūnui. Numatyti, kad kontrolinių pirkimų atlikimo taisyklės nustato aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą atliekančios institucijos vadovas, vadovaudamasis VAĮ nustatyta kontrolinių pirkimų atlikimo tvarka. Įtvirtinti detalias nuostatas dėl valstybinių laboratorinių tyrimų atlikimo ir organizavimo bei prievolę Konkurencijos tarybai suderinti aplinkos ministro tvirtinamą valstybinių laboratorinių tyrimų kainų nustatymo metodiką.
- optimizuoti vieną iš priežiūros procesų – privalomųjų nurodymų įvykdymo užtikrinimą. Privalomieji nurodymai duodami, kai būtina operatyviai nutraukti pažeidimą ar suvaldyti pažeidimo sukeltus padarinius. Privalomųjų nurodymų skyrimo tvarka koreguojama pažymint, kad ilgesnius nei vienas mėnuo, bet ne ilgesnius nei 3 mėnesiai terminus pareigūnas nustato suderinęs su tiesioginiu vadovu, o privalomuosius nurodymus, ilgesnius nei 3 mėnesiai skiria aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros institucijos vadovas, atsižvelgdamas į Komisijos dėl privalomųjų nurodymų įvykdymo terminų nustatymo rekomendacijas.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYAMOS FORMA

- patikslinti nuostatas, susijusias su taršos iš laivų ar kitų jūros aplinkos apsaugos reikalavimų laikymosi priežiūra (įskaitant nuostatas dėl pareigų laivo kapitonui), įtvirtinti išimtis dėl teršiančių medžiagų išmetimo jūroje nelaikymo pažeidimu, jeigu toks išmetimas vykdomas laikantis tarptautinių konvencijų ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų.
- papildyti naujomis teisės normomis, kuriomis papildomos aplinkybės pareigūnams panaudoti bet kokias pagalbines priemones, būtinas atremti kėsinimąsi, likviduoti pavojaus pareigūno ar kito asmens gyvybei arba sveikatai šaltinį, taip pat institucijos vadovas įpareigojamas nustatyti ir patvirtinti Šaunamojo ginklo ir šaudmenų išdavimo, saugojimo, laikymo, nešiojimo ar gabenimo tvarką.
- patikslinti vienkartinį pašalpų inspektoriui patyrus kūno sužalojimą ar žuvus atliekant *neetatinių* aplinkos apsaugos inspektoriaus funkcijas išmokėjimo tvarką atsižvelgiant į 2024-01-01 įsigaliojusius Neįgalųjų socialinės integracijos įstatymo pakeitimus, taip pat įstatymo lygiu įtvirtinti atvejus, kada šios išmokos nėra išmokamos. Suteikti galimybę AAD savarankiškai reglamentuoti su *neetatinių* aplinkos apsaugos inspektorių veiklos organizavimu susijusius procesus. Detalizuoti tokių inspektorių skatinimą reglamentuojančias nuostatas, numatant, kad *neetatiniai* aplinkos apsaugos inspektoriai gali būti skatinami padėkomis ir dovanomis. Detalizuoti tokių inspektorių galių sustabdymo procedūrą nustatant ne tik atvejus, kada šios galios turėtų būti sustabdomos, tačiau ir šio sustabdymo trukmę. Patikslinti nuostatas, nustatančias tokių inspektorių teisę kartu su aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnu pateikti į gyvenamąsias patalpas, bei teisę savarankiškai vykdyti priskirtas funkcijas. Įtvirtinti pareigą fiziniams ir juridiniams asmenims paklusti ne tik aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūnų, bet ir *neetatinių* aplinkos apsaugos inspektorių teisėtiems reikalavimams.

ANK projektu siūloma:

- pakeisti nuostatose naudojamą sąvoką, vietoj „kontrolės pareigūnai“ įrašant „priežiūros pareigūnai“.
- sugriežtinti administracinę atsakomybę už aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūno duotame privalomajame nurodyme nustatytų reikalavimų neįvykdymą. Numatoma, kad toks pažeidimas užtraukia baudą asmenims **nuo 350 [dabar 150] iki 800 [dabar 300]** eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – **nuo 500 [dabar 300] iki 980 [dabar 580]** eurų. Už pakartotinai padarytą tokį nusižengimą – asmenims **nuo 700 [dabar 300] iki 1560 [dabar 560]** eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo **900 [dabar 600] iki 3000 [dabar 2000]** eurų.
- sugriežtinti administracinę atsakomybę už privalomo nurodymo sustabdyti aplinkai kenksmingą veiklą nevykdymą. Numatoma, kad toks pažeidimas užtraukia baudą asmenims **nuo 500 [dabar 300] iki 2450 [dabar 1450]** eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – **nuo 900 [dabar 500] iki 4000 [dabar 3000]** eurų.
- nustatyti administracinę atsakomybę už neteisėtą aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūno tarnybinės uniformos, atskirų jos dalių ar jos skiriamųjų ženklų dėvėjimas ir (ar) tarnybinio pažymėjimo ir (ar) tarnybinio ženklo naudojimą – **nuo 30 iki 60** eurų.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Įstatymų nuostatų įgyvendinimo mechanizmas bus nustatytas įgyvendinamaisiais teisės aktais (turės būti priimti iki 2024-05-01), taip pat dėl pasikeitusių sąvokų („valstybinė kontrolė“ į „valstybinė priežiūra“) turės būti atlikti pakeitimai kituose specifines sritis reglamentuojančiuose įstatymuose. Paminėtina, kad pirminiame įstatymų projektu pakete teikto Aplinkos apsaugos įstatymo šiame etape nutarta atsisakyti – šį įstatymą 2025 m. AM planuoja peržiūrėti iš esmės (rengti naują redakciją), atsižvelgiant į tai, šios peržiūros metu bus atlikti ir su AAVPI projektu (patvirtintu teisiniu reguliavimu) susiję pakeitimai.

STEBĖSENA

Stebėsenos rodikliai nenustatyti, tačiau numatoma, kad AM praėjus trejiems metams nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos (iki 2029-05-02) atlieka galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex-post* vertinimą, įvertindama, kokią poveikį AAVPI naujoje redakcijoje nustatytos priemonės, susijusios su aplinkos apsaugos valstybine priežiūra, turėjo aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą atliekančios institucijos pažangos indeksui, gyventojų, prisidedančių prie aplinkos saugojimo, dalies pokyčiui.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Įstatymų projektai buvo 2 kartus skelbiami derinti su institucijomis, biudžetinėmis įstaigomis, įmonėmis regioninių atliekų tvarkymo centrų, vandentvarkos, aplinkosaugos, vietos savivaldos ir kt. sričių asocijuotomis struktūromis.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

- Suderinta be pastabų su Krašto apsaugos, Vidaus reikalų, Sveikatos apsaugos, Kultūros ministerijomis, Lietuvos transporto saugos administracija, Konkurencijos taryba, Lietuvos geologijos tarnyba, Policijos departamentu, Antstolių rūmais, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Nacionaline teismų administracija, Aplinkos apsaugos departamentu, Lietuvos savivaldybių asociacija.
- Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Žemės ūkio ministerijos, Lietuvos kariuomenė, Aplinkos apsaugos agentūra, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, asociacija „Aplinkosaugos koalicija“, Aplinkos apsaugos politikos centras, Aplinkosaugos informacijos centras, Lietuvos chemijos pramonės įmonių asociacija, Lietuvos karjerų asociacija, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija, Lietuvos komunalininkų ir atliekų tvarkytojų asociacija, Lietuvos laivų savininkų asociacija, Lietuvos medžiotojų draugija, Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija, Lietuvos meškeriojų sąjunga, Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacija, Lietuvos nacionalinė vartotojų asociacija, Lietuvos nepriklausomų medienos matuotojų asociacija, Lietuvos nuotekų vežėjų asociacija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, Lietuvos prekybos įmonių asociacija, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija, Lietuvos verslo konfederacija, Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacija, Visuomeninė gamtos apsaugos organizacija „Lašišos dienoraštis“, visuomeninė organizacija „Lietuvos gamtos fondas“ pastabų ir pasiūlymų nepateikė.
- Į Teisingumo ministerijos, Finansų ministerijos, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, AB „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija“, Generalinės prokuratūros, Specialių tyrimų tarnybos, Energetikos ministerijos ir Lietuvos vandens tiekėjų asociacijos pastabas atsižvelgta arba jos suderintos darbo tvarka.
- Dėl neatsižvelgtos Lietuvos regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacijos pateiktos pastabos argumentuotai atsakyta derinimo pažymoje.
- Įstatymų projektai patikslinti (derinti darbo tvarka) pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Ekonomikos politikos grupės pateiktas pastabas. Atsižvelgiant į tarpinstituciniame pasitarime Vyriausybės kanclerės ir Ministrės Pirmininkės patarėjo išsakytas pastabas, įstatymų projektų aiškinamasis raštas papildytas pagrindžiančia informacija (duomenimis, kurie indikuoja apie sprendžiamos problemos mastą ir jos priežastis, apie svarstytas alternatyvas ir priimtus sprendimus), taip pat informacija, susijusia su aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą vykdančios institucijos funkcijų vykdymu įsigaliojus numatomiems teisinio reguliavimo pakeitimams.
- Vadovaujantis tarpinstitucinio pasitarimo sprendimais, pakartotinai pateikti įstatymų projektai, kurie patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pateiktas pastabas (patikslintos įgyvendinamųjų teisės aktų projektų priėmimo, įstatymų įsigaliojimo datos ir kt.)

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Atsižvelgiant į tarpinstitucinio pasitarimo sprendimus, siūlytina patikslintus įstatymų projektus svarstyti Vyriausybės posėdyje (A dalyje).

PAŽYMĄ PARENGĖ

Vaidas Talačka

Ekonomikos politikos grupė, vyresnysis patarėjas